Saluis igitur exceptionib⁹ q̄s superior disputatio pstrinxit, decætero nulla liceat occasiōe monacho locū cui professus est citra suā mortem deserere, suo dūtaxat arbitrio alioqn prævaricator est, dānationē habens qa primam fidem irritā facit. ¶Sed uos pergitis ampli⁹ sciscitari: & dicitis. Quid si nō pōt nisi cū rācore perpetuo animi ibidē manere: ob min⁹ uidelicet regularē minusue amabilē abbatis electionē. Subit aīo nunc illud de euangelio qđ de
Mat.19. cōiugij lege docenti discipuli dño r̄nderunt. Si ita est (inqūt) nō expedit nubere. Magnæ reuera āgustiæ. Si tenuerit exosam, nihil onerosius. Si dimiserit inuitam, nihil inxp̄ianius. An nō simili necessitate cōstringit q nec deserere ualet locū, ne frāgat uotū, nec manere in loco, ne cū rancore uiuat, & uitā pdat? Quid cōsulā huic? Vt discedat? Nō licet ppter pfessionē. Vt stet? Propter rancorā nō expedit. Duo mihi æque incōuenientia, æque periculosa pponitis: ut qcquid respōdero, uobis minime psit. Quæritis nempe quid ē duobus monacho tutius sit: residere in pprio monasterio sub irregulariter electo cū rancore, an ad qetius uiuēdū aliò migrare. Qđ quidē haud secus accipio quàm si reqrat quanā morte perire consulam cū qui seipsum fortè perimere uult: incendio, an præcipitio. Reuera nāq; & urit, qui in odio manet: & qui frangit propositum, in præceps ruit. Sed uos me in hac difficultate consilij facile expeditis, cū deinde sequimini, & quatenus accipi hoc ip̄m uelitis qđ appellatis irregulare, apperiēdo subiūgitis, præsertim si electiōis irregularitas adeò inuoluta sit & intorta, ut licet de ea corā deo nō dubitetur: coram hominibus tamen aut uix, aut nullatenus conuinca-
Pver.18. tur. Venit nunc quoq; in mētem sapientis eulogium. Occasionē quærit qui uult recedere ab amico. Quonam modo uos irregularē dicitis electionem, quæ cassari regulariter nō ualet, aut reprobari? Et quidē legitur. Qđ probari non pōt: mihi infectū est. Sed dicitis. Et quis obediat sciē-
Mat.23. ter indigno, & si non manifesto? Fratres, nónne legistis & in uestra & in ueritatis regula. Super cathedrā Moysi sederunt scribæ & pharisæi, quæ dicūt facite, sm autē opera eorū nolite facere? ¶Iam de mutādis uestibus uel lauādis ob nocturnā illusionem, accipite breue consilium. Iuxta ritum sui loci queq; facere cōsulo de huiusmodi, quæ diuersis modis diuersis in monasterijs certum est obseruari. ¶De his qui in pluribus monasterijs profitētur (quòd penè oblitus fueram) puto satis esse responsum superius, cū de loci stabilitate disputatū est, & non est necesse ut repetam. ¶Prætermitto & aliqua de canonibus quæ uos requiritis: tum qm̄ talium nostra nō refert qui monachi sumus: tū quia in libris ipsi facile reperire potestis, si quærere nō grauemini. ¶ Venio ad tria illa quæ in altera uestra rursum epistola cōtinēt, ubi primū interrogatis quidnā cōsulam homini qui aduersus quempiā cōmotus fuerit, sed non adeò ut eum lædere ipse uelit, adeò tamē ut libenter accipiat si quo modo aliunde lædi contigerit: sit ne
Nota. uidelicet tutū ita cōmoto accedere ad altare: an se subtrahere interim debeat, donec cōpescatur cōmotio? Nūquā mihi cōtingat turbatū ad pacis accedere sacrificium: cum ira & disceptatione cōtingere sacramentū, in quo de⁹ indubitanter est mūdū recōcilians sibi. Certè nō recipitur mun⁹ quodcūq; meū quod defero ad altare, nisi ante placato fratre quē me fortè læsisse meminero: quātominus si meip̄m non pacauero prius? ¶Qđ deinde q̄ritis de cōtra
Phili.3. rietate quæ inesse uidet duab⁹ illis Pauli sentētijs, conuer
2.Co.5. satio nostra in cælis est, & quādiu sumus in corpore, peregrinamur à dño: qūo uidelicet aīa eodē tp̄e possit & i corpore peregrinari à dño, & in cælis simul esse cum dño, ip̄e
1.Cor.3. soluit apl's, cum alibi dicit. Ex parte cognoscim⁹, & ex parte prophetamus. Inquantū quidē cognoscimus tāquam præsentia contēplantes: iā cū dño sumus. Inquantum adhuc tāquā de futuris prophetam⁹, credētes quæ nō intelligim⁹, sperantes quæ nō uidemus: adeò peregrinamur,
Ibidem. & in corpore. Cū aūt uenerit qđ perfectū est, hoc est gloriæ plenitudo, quæ in resurrectione futura est: tūc euacuabitur qđ ex parte est, corporis uidelicet oīs corruptio, ex qua sine dubio contingit hæc quæ adhuc ex parte manet nostra in corpore peregrinatio. Hoc est qđ i se miserabiliter ingemiscens plangit, & ait. Infœlix ego hō, quis me Rom.7.
liberabit de corpore mortis huius? Nō cōquerit de corpore tm̄, sed de corpore mortis hui⁹: hoc est eius quæ adhuc durat corruptionis: mōstrās nō corpus, sed corporis molestias esse causam peregrinatiōis. Corp⁹ qppe qđ cor Sapi.9.
rūpit, aggrauat aīam. Nō corp⁹ simpliciter: sed corp⁹ qđ corrūpitur aggrauat animā: ut corruptio corporis oneri sit, nō natura. Vnde & qui intra semetipsos ingemiscunt, redemptionē expectant corporis sui, non amissionē. Merito proinde grauati corporis necessitate, non societate, cupimus dissolui & esse cum Xp̄o, ut id qđ manet ex par Rom.8.
te adhuc exiliū finiatur, & quæ ex parte iā cœpit cælestis habitatio perficiatur. Aut certè conuersatio nostra in cæ Phili.3.
lis est: qūo idē dicit apl's. Spe em̄ salui facti sum⁹. Spe itaq; Rom.8.
iam in cælestib⁹ habitamus, cū adhuc re ipsa in terris peregrinemur & in corpore. Vel aliter. Habem⁹ & unde corpori, & unde dño inhæream⁹. Illud uiuificādo & sensificādo, illū credendo & diligendo. Neq; em̄ præsentior spūs noster est ubi animat, quàm ubi amat: nisi fortè putet esse magis ubi inuitus & necessitate tenet: quàm quo spōte & alacri fert uolūtate. Deniq; ubi est thesaurus tuus, ibi est Matt.6.
& cor tuū. Itē si deū amās anima ex ipso uiuit, uti corpus ex ipsa: quo pacto quæso præsentior esse cōtēdit ubi dat, quàm unde accipit uitam? Fons siquidē uitæ charitas est nec uiuere aīam dixerim, quæ de illo non hauserit. Haurire porrò qūo pōt, nisi fuerit præsens ipsi fonti qui charitas est, quæ deus est? Præsens igitur deo est qui deū amat inquantū amat. In quo em̄ min⁹ amat, absens pfecto est. In eo aūt min⁹ deū amare cōuincit, q carnis adhuc necessitatibus occupat. Illa uerò circa corpus occupatio quid est nisi à deo quædam absentatio: & absentatio qd nisi peregrinatio? Et peregrinamur ergo à dño, & in corpe peregrinamur: cuius nostra nimirū & intentio præpeditur ærūnis, & curis charitas fatigatur. ¶In fine secundæ epistolæ interrogatis quid sentiendū arbitror de eo quod in euāgelio nobis promittitur, ecce em̄ merces uestra multa est in cælis: mirātes maxime sanctū Augustinū dixisse sup hoc, nō cælos istos uisibiles & corporeos oportere intelligi, ne merces nostra in rebus mobilibus uolubilibusq; uideat collocari: ideoq; spūalia quædā firmamēta esse intelligenda: de quibus nescitis (ut dicitis) quid uel suspicari debeatis. Sed si attēditis qđ legistis, Regnū dei itra Luc.17.
uos est, & habitare Xp̄m p fidē in cordib⁹ uestris, tāquā Ephe.3.
utiq; regem in regno suo: & nō sunt condignæ passiones Rom.8.
huius tēporis ad futurā gloriā quæ reuelabitur in nobis: non quidem quæ reuelabitur nobis uelut aliqd exterius: sed in nobis, quasi intus iam manēs sed nondū apparens. Et item. Omnis gloria eius filiæ regis ab intus: & ascēdet Psa.44.
homo ad cor altum: sed & ascensiones in corde suo dispo Psal.73.
suit: rursumq; anima iusti sedes est sapientiæ, cui⁹ sine du- Psal.83.
bio illa uox est, cælum mihi sedes est: si hæc, inquam, hisq; similia non pauca in scripturis aduertitis: profecto studebitis ad requirendum regnū dei & iustitiam eius, intrare potius ad uos: quàm uel extra exire, uel ascendere supra: Sed supra sanè uel extra dixerim loci positione, sicut cælum à terra locū tenet exteriorē, sol, luna, & sydera supiorem. Nā eadē ipsa quæ intra nos sunt subtiliori suæ naturæ inuisibilitate: etiā supra nos sunt sublimiori excellētiæ dignitate: & extra quoq; immensitate maiestatis. Sed altissima sunt hæc, egentia utiq; & diligētiori disputatione & doctiori disputatore, & opere prolixiori. Ego em̄ putaueram modū in his tractādis epistolarem nequaquam excessum iri: sed sermo (ut uideo) processit in lōgi⁹ quàm speraui. Proinde uos si placet librū, si placet epistolam nominate: nam ego siue in paucis, siue in multis, uestræ debui (quod & studui) satisfacere uoluntati.

Explicit liber de præcepto & dispensatione.

Diui Bernardi

DIVI BERNARDI ABBATIS in tractatum de diligendo deo, Prologus.

VIro illustri domino Haymerico ecclesiæ Romanæ diacono cardinali & cācellario, Bernardus abbas dictus de Claraualle: domino uiuere & in dño mori. ¶Orōnes à me & nō quæstiones poscere solebatis: & quidē ego ad neutrū idoneū me esse cōfido. Verum illud indicit professio: & si non ita cōuersatio. Ad hoc uerò (ut uerum fatear) ea mihi deesse uideo quæ maxime necessaria uiderentur: diligentiam & ingenium. Placet tamē fateor q pro carnalibus spiritualia repetitis: si sanè apud locupletiorē id facere libuisset. Quia uerò doctis & indoctis pariter in istiusmodi excusandi mos est: nec facile scitur quæ uerè ex imperitia: quæue ex uerecūdia excusatio prodeat, si non iniūcti operis obeditio pbat. Accipite de mea paupertate quod habeo: ne tacendo philosophus puter. Nec tamē ad omnia spōdeo me responsurū. Ad id solū qđ de diligendo deo quæritis: respondebo quod ipse dabit. Hoc enim & sapit dulcius: & tractatur securius: & auditur utilius. Reliqua diligētioribus reseruate.

Tractatus.

VIlis ergo à me audire quare & qūo diligēdus sit deus? Et ego. Causa diligēdi deū: deus est. Mod⁹: sine mō diligere. Est ne hoc satis? Fortassis utiq;:
Roma.1. sed sapiēti. Cæterū si & insipiētib⁹ debitor sum: ubi sat est dictū sapiēti: etiā illis gerēdus mos est. Itaq; ppter tarditores idē pfusius quàm pfundi⁹ repetere nō grauabor. Ob duplicē ergo causam deū dixerim ppter seip̄m diligēdū: siue qa nihil iusti⁹: siue qa nil diligi fructuosi⁹ pōt. Duplicē siqdē parit sensum cū quærit de deo cur diligēdus sit. Dubitari nāq; potest qd potissimū dubitet: utrūnā quo suo merito deus, aut certè quo nr̄o sit cōmodo diligendus. Sanè ad utrūq; idē responderim: non planè aliā mihi dignā occurrere cām diligēdi ip̄m, p̄ter ip̄m. Et pri⁹ de merito uideamus. ¶Multū qppe meruit de nobis: q & immeritis dedit seipsum nobis. Quid enim melius seip̄o poterat dare uel ipse? Ergo si dei meritū quærit cū ipsum diligēdi causa quæritur, illud est præcipuū: qa ipse prior dilexit nos. Dignus planè qui redamet: præsertim si aduertat quis, quos, quātūcūq; amauerit. Quis em̄? Nū is
Psal.15. cui omnis spiritus cōfitetur deus meus es tu: qm̄ bonorū meorū nō eges? Est uera huius charitas maiestatis: qppe non quærentis quæ sua sunt. Quibus aūt tāta puritas ex-
Rom.5. hibetur? Cum adhuc inquit inimici essem⁹: recōciliati sumus deo. Dilexit ergo de⁹, & gratis, & inimicos. Sed quā-
Ioan.3. tum? Quantū dicit Ioānes? Sic de⁹ dilexit mūdū: ut uni-
Rom.8. genitū daret. Et Paul⁹: Qui proprio (ait) filio nō peper-
Ioan.15. cit: sed pro nobis tradidit illū. Ipse nāq; filius pro se. Maiorē, inquit, charitatē nemo habet quàm ut animā suā ponat quis pro amicis suis. Sic meruit iustus ab impijs: summus ab infimis: ab infirmis omnipotēs. Sed dicet aliquis: ita quidē ab hoibus: sed ab angelis non ita. Verū est: quia necesse nō fuit. Cæterum qui hominibus subuenit in tali necessitate seruauit angelos à tali necessitate. Et qui homines diligēdo tales fecit ne tales remanerēt: ip̄e æque diligendo dedit & angelis ne tales fierent. Quibus hæc palam sunt: palam arbitror esse & cur deus diligēdus sit: hoc est unde diligi meruerit. Quòd si infideles hæc latēt: deo tamen in prōptu est ingratos confundere super innumeris beneficijs suis: humano nimirū & usui præstitis: & sensui manifestis. ¶Nempe quis alius administrat cibum omni uescenti, cernenti lucem, spiranti flatū? Sed stultum est uelle modo enumerare quæ innumera esse non longe ante præfatus sum: satis est ad exemplū præcipua protulisse: panem, solem, & aerem. Præcipua dico: non quia excellentiora: sed quia necessariora sunt, quippe corpori. Quærat enim homo eminentiora bona sua in ea parte sui qua præeminet sibi: hoc est in anima: quæ sunt dignitas sciētia, uirtus. Dignitatem in homine liberum arbitrium dico: in quo ei nimirum datum est cæteris non solū præeminere, sed & præsidere animātibus. Scientiā uerò qua eandem in se dignitatem agnoscat: non à se tamen. Porrò uirtutem qua subinde ipsum à quo est & inquirat non segniter: & teneat fortiter cū inuenerit. Itaq; geminū unūquodq; triū horū apparet. Dignitatem siquidem demōstrat humanā non solum naturæ prærogatiua, sed & potētia dominat⁹: qđ terror hominis sup cūcta aīantia terræ imminere decernit. Sciētia quoq; duplex erit: si hāc ip̄am dignitatē: uel aliud qđq; bonū in nobis, & nobis inesse: & à nobis nō esse nouerimus. Porrò uirtus & ipsa æque bifaria cognoscetur: si authorem consequēter inquirimus: inuētoq; inseparabiliter inhæremus. Dignitas ergo sine scientia non prodest: illa uerò etiam obest si uirtus defuerit: quod utrunq; ratio declarat subiecta. ¶Habere enim qđ habere te nescias: quā gloriam habet? Porrò nosse q habeas, sed quia à te nō habeas ignorare: habet gloriam: sed nō apud deum. Apud autē se gloriāti dicitur ab apostolo: Quid habes quod non accepisti? Si autem accepi- 1.Co.4.
sti: quid gloriaris quasi nō acceperis? Non ait simpliciter quid gloriaris: sed addit, quasi nō acceperis: ut asserat reprehensibilem non qui in habitis, sed qui tanquā in non acceptis gloriatur. Merito uana gloria nuncupatur huiusmodi, ueritatis nimirum solido carēs fundamēto. Verum enim gloriam ab hac ita discernit: Qui gloriat, ait, 1.Co.1.
in domino glorief: hoc est in ueritate. Veritas quippe dominus est. Vtrunq; ergo scias necesse est: & quid sis, & qđ à teipso nō sis: ne aut omnino uidelicet nō glorieris, aut inaniter glieris. ¶Deniq; si nō cognoueris, inqt, teipsam: Canti.1.
egredere post greges sodaliū tuorū. Reuera ita fit: hō factus in honore cū honorē ip̄m nō itelligit: talis suæ ignorātiæ merito cōparat peccoribus: uelut quibusdā p̄sentis suæ corruptiōis & mortalitatis cōsortib⁹. Fit igit ut sese non agnoscendo: egregia rationis munere creatura: irrationabiliū gregibus aggregari incipiat: dum ignara propriæ gloriæ, quæ ab intus est conformāda: foris reb⁹ sensibilibus sua ipsius curiositate abducitur: efficiturq; una de cæteris: quod se præ cæteris nihil accepisse intelligat. Itaq; ualde cauenda hæc ignorantia: qua de nobis minus nobis fortè sentimus: sed non minus imo & plus illa qua plus nobis tribuimus: quod fit si bonū quodcūq; in nobis esse: & à nobis, decepti putemus. At uerò super utrāq; ignorantiam declināda & execranda illa præsumptio est, qua sciens & prudens fortè audeas de bonis nō tuis tuā quærere gloriam: & quod certus es à te tibi nō esse, inde tamen alterius rapere non uerearis honorē. Prior equidē ignorantia gloriam nō habet: posterior uerò habet quidem: sed non apud deum. Cæterum hoc tertium malum qđ iam sciēter committit, usurpat & contra deū. Intantū deniq; ignorantiā illa posteriori hæc arrogātia grauior ac periculosior apparet, quo per illam quidē deus nescit: per istam & contemnitur. Intantum & priori deterior ac detestabilior: ut cū per illā pecoribus, p istā & dæmonib⁹ sociemur. Est quippe superbia & delictū maximum uti datis tanquā innatis. & in acceptis beneficijs gloriam usurpare benefici. Quamobrem cū duab⁹ istis dignitate atq; sciētia, opus est & uirtute: quæ utriusq; fruct⁹ est: per quā ille inquiritur ac tenet: qui omniū author & dator merito glorificetur de omnibus. Alioquin sciens & nō faciēs digna, multis uapulabit. Quare? Vtiq; quia noluit intel- Psal.35.
ligere ut bene ageret. Magis autē iniquitatē meditatus est in cubili suo: dum de bonis quæ à se nō esse ex sciētiæ dono certissime comperit: boni domini gloriam seruus impius captare sibi imo & raptare molitur. Liquet igitur & absq; scientia dignitatem esse omnino inutilē: & scientiam absq; uirtute damnabilem. Verum homo uirtutis: cui nec damnosa sciētia, nec infructuosa dignitas manet: clamat deo & ingenue confitetur: nō nobis inquiens domine nō nobis: sed nomini tuo da gloriā. Hoc est, nil nobis ô dñe de sciētia, nil nobis de dignitate tribuimus: sed

tuo totum(à quo totum est)noī deputamus. Cæterũ pe-
nè à proposito longe nimis digressi sumus : dum demon-
strare satagimus eos quoq; qui Xp̄m nesciũt:satis per le-
gē naturalē ex perceptis bonis corporis animæq; mone-
ri quatenus deum propter deum & ipsi diligere debeant.
Nãq; ut breuiter quæ sup hoc dicta sunt iterentur:quis
uel infidelis ingnorat suo corpori nō ab alio in hac mor-
tali uita supdicta illa necessaria ministrari: unde uidelicet
Psal.136 subsistat, unde uideat,unde spiret: quàm ab illo qui dat
escā omni carni, qui solem suũ oriri facit super bonos &
Mat.5. malos,& pluit:super iustos & iniustos? Quis itē uel ipi⁹
putet aliũ ei⁹ quæ in aïa splendet humanæ dignitati sau-
Gene.1. thorem:præter illũ ipsum qui in genesi loquit. Faciamis
Psal.93. hominē ad imaginē & similitudinē nostram? Quis alium
sciētiæ largitorem existimet:nisi æque ipsum q docet ho-
minem scientiā? Quis rursum munus sibi aliũde uirtutis
aut putet datum:aut speret dandum:quàm de manu itidē
domini uirtutum? Meretur ergo amari propter seipsum
deus.& ab infideli;qui etsi nesciat Christũ: scit tñ seipsũ.
Proinde inexcusabilis est omnis etiam infidelis si nō dili
git dominũ deum suum toto corde,tota aïa , tota uirtute
sua.Clamat nempe intus ei innata & nō ignota rationi iu-
stitia:quia ex toto se illum diligere debeat: cui se totũ de-
bere non ignorat. Verum id difficile imo impossibile est,
suis scilicet quempiam liberiue arbitrij uirib⁹ semel acce-
pta à deo:ad dei ex toto cõuertere uoluntatem:& nō ma-
gis ad propriã retorquere,eaq; sibi tanquã ppria retine-
re:sicut scriptũ est.Omnes quæ sua sunt,quærunt.Et itē:
Phil.2. Proni sunt sensus & cogitationes hoīs in malum.¶Con-
tra quod plane fideles norũt quàm omnino necessarium
habeāt Iesum, & hunc crucifixum:dum admirātes & am-
plexantes supereminentem scientiæ charitatem in ipso id
uel tātillum quod sunt,in tātæ dilectionis & dignationis
uicem non rependere confundũtur. Facile proinde plus
Lucæ.7. diligunt:qui se amplius dilectos intelligunt. Cui aũt mi-
nus donatũ est:minus diligit.Iudæus sanè,siue paganus,
nequaquã talibus aculeis incitatur amoris: quales eccle-
Cāti.2. sia experit,quæ ait.Vulnerata charitate ego sum. Et rur-
Canti.3. sum.Fulcite me floribus:stipate me malis:quia amore lā-
gueo.Cernit regē Salomonē in diademate quo corona-
uit eũ mater sua. Cernit unicũ patris, crucē sibi baiulan-
tem.Cernit cæsum & consputũ dominũ maiestatis . Cer-
nit authorem uitæ & gloriæ cõfixũ clauis,percussum lan-
cea,opprobrijs saturatũ:tandē illā dilectā aïam suã pone-
re p amicis suis.Cernit hæc:& suā magis ipsi⁹ animã gla-
Cātic.2. dius amoris trāsuerberat:& dicit:Fulcite me florib⁹: sti-
pate me malis:quia amore langueo. Hæc sunt qppe mala
punica quæ in hortũ introducta dilecti sponsa carpit ex li
gno uitæ:à cælesti pane proprium mutuata saporem,colo
rem à sanguine Christi. Videt deinde mortem mortuã, &
mortis authorē triumphatum.Videt de inferis ad terras,
de terris ad superos captiuã duci captiuitatem : ut in no-
Phili.2. mine Iesu omne genu flectatur cælestium,terrestiũ,& in-
fernorum. Aduertit terram quæ spinas & tribulos sub an-
tiquo maledicto produxerat: ad nouæ bñdictionis gratiã
innouatã refloruisse.Et in omnibus illius recordata uer-
Psal.27. siculi:Et refloruit caro mea: & ex uoluntate mea confite-
bor ei:passionis malis quæ de arbore tulerat crucis:cupit
iungere & de floribus resurrectionis:quorum præsertim
fragrantia spōsum ad se crebrius reuisendam inuitet. De-
Canti.1. niq; ait.Ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus: lectulus
noster floridus.Quæ lectulũ monstrat,satis quid deside-
ret aperit:& cum floridum nũciat: satis indicat unde qđ
desiderat obtinere præsumat. Nō em̄ de suis meritis,sed
Gen.27. de floribus agri cui benedixit deus.Delectatur floribus
Christ⁹:qui in Nazareth & cōcipi uoluit & nutriri. Gau-
det sponsus cælestis talibus odoramentis:& cordis thala-
mum frequēter libēterq; ingreditur:quod istiusmodi re-
fertum fructib⁹,floribusq; respersum inuenerit. Vbi suæ
uidelicet aut passionis gratiam:aut resurrectionis gloriã
sedula inspicit cogitatiõe uersari:ibi profectò adest sedu-
lus,id est libens.¶Monimēta siquidem passionis fructus
agnosce quasi anni præteriti:omnium utiq; retro tempo-
rum sub peccati mortisq; imperio decursorum, tādem in
plenitudine temporis apparentes. Porrò autem resurre-
ctionis insignia: nouos aduerte flores sequētis tēporis,
in nouam sub gratia reuirescētis æstatē : quorum fructũ
generalis futura resurrectio in fine parturiet sine fine mā-
surũ.Iam,inqt,hyems transijt:imber abijt & recessit: flo- Cant.2
res apparuerunt in terra nostra:æstiuum tēpus aduenisse
cum illo significans,qui de mortis gelu in uernalem quā-
dam nouæ uitæ temperiē resolutus:ecce (ait) noua facio Apo.21.
oïa . Cuius caro seminata est in morte,refloruit in resur-
rectione.Ad cuius mox odorem: in campo conuallis no-
stræ reuirescũt arida:recalescunt frigida : mortua reuiui-
scunt.Hotum ergo nouitate florum ac fructuũ, & pleni-
tudine agri suauissimum spirãtis odorē: ipse quoq; pater
in filio innouante omnia delectaf:ita ut dicat: Ecce odor Gen.27.
filij mei sicut odor agri pleni cui benedixit domin⁹.Bene
pleni:de cuius plenitudine omnes accepimus.Sponsa ta-
men familiarius ex eo sibi cum uult flores legit, & carpit
poma:quibus propriæ aspergat intima consciētiæ: & in-
tranti sponso cordis lectulus suaue redoleat.Oportet em̄
nos si crebrum uolumus habere hospitem Christum:cor-
da nostra semper habere munita fidelib⁹ testimonijs: tam
de misericordia scilicet moriētis,quàm de potentia resur-
gētis:quomodo Dauid aiebat:Duo hæc audiui, quia po Psal.61.
testas dei:& tibi domine misericordia. Siquidem utriusq;
rei testimonia credibilia facta sunt nimis. Xp̄o utiq; mo-
riente propter delicta nostra:& resurgente propter iusti-
ficationem nostram:& ascēdente ad profectionem nostrã:
& mittente spiritum ad consolationem nostram:& quan-
doq; redituro ad cõsummationem nostrã.Nempe in mor
te misericordiam,potētiam in resurrectione,utrãq; in sin
gulis exhibuit reliquorũ. Hæc mala,hi flores:quib⁹ spō-
sa se interim stipari postulat & fulciri,credo sentiēs facile
uim in se amoris posse tepescere & lāguescere quodāmo-
do si nō talibus iugiter foueatur incentiuis:donec intro-
ducta quādoq; in cubiculum, diu cupitis excipiatur am-
plexibus:& dicat.Leua eius sub capite meo:& dextera il- Cant.2.
lius amplexata est me. Sentiet quippe tunc & pbabit uni-
uersa dilectionis testimonia : quæ in priori aduētu tãquã
de sinistra dilecti acceperat : præ multitudine dulcedinis
amplexantis dexteræ contemnenda:& omnino iam quasi
subtus habēda. Sentiet quod audierat: Caro nō prodest Ioan.6.
quicquã.spũs est qui uiuificat. Probabit quod legerat.
Spiritus me⁹ super mel dulcis:& hæreditas mea sup mel Eccl.24.
& fauũ.¶Qđ uerò sequif. Memoria mea in generatione Ibidem.
seculorum:hoc dicit, quia quādiu stare præsens cernitur
seculũ:in quo generatio aduenit:& generatio pterit:non
deerit electis consolatio de memoria,quibus nondum de
præsentia plena refectio indulgef.Vnde scriptũ est. Me- ps.144.
moriã abundantiæ suauitatis tuæ eructabũt: haud dubiũ
quin hi quos paulò superius dixerat:Generatio & gene- Ibidem.
ratio laudabit opera tua.¶ Memoria ergo in generatiõe
seculorum:præsentia in regno cælorũ . Ex ista glorifica-
tur iam assumpta electio:de illa interim peregrinās gene-
ratio consolatur. Sed interest quænã generatio ex dei ca-
piat recordatione solamen. Non enim generatio praua &
exasperans:cui dicitur. Væ uobis diuites:qui habetis cō- Luc.6.
solationē uestrã:sed quæ dicere ueraciter potest: Renuit
consolari anima mea. Huic planè & credimus si secura ad- Psal.76.
fecerit.Memor fui dei:& delectatus sum. Iustum quippe Ibidem.
est ut quos præsentia non delectant,præsto eis sit memo-
ria futurorum.Et qui de rerum fluētium qualibet afflue-
tia despiciunt cõsolari:recordatio illos delectet æternita
tis.Et hæc est generatio quærētium dominũ : quærentiũ Psal.23.
nō quæ sua sunt:sed faciē dei Iacob. Dei ergo quærētib⁹
& suspirãtibus præsentiam : præsto interim & dulcis me-
moria est.Non tamen qua satientur : sed qua magis esu-
riant unde satientur . Hoc ipsum de se cibus ipse testatur Ecc.24
ita dicens.Qui edit me,adhuc esuriet:& qui eos cibat⁹ est, Psal.16.
satiabor

Mat.5. satiabor(inquit)cum apparuerit gloria tua . Beati tñ iã
nũc qui esuriũt & sitiunt iustitiam:quoniam qñq; ipsi &
non alij saturabuntur.¶Væ tibi generatio praua atq; per
uersa:uæ tibi popule stulte & insipiens:qui & memoriam
fastidis,& præsentiã expauescis.Merito quidē. Nec mo-
1.Ti.6. do enim liberari uis de laqueo uenātium:siquidē qui uo-
lunt diuites fieri in hoc seculo:incidũt in laqueum diabo
li.Nec tũc à uerbo aspero poteris liberari.O uerbũ aspe-
Mat.25. rum:ô sermo durus. Ite maledicti in ignem æternũ. Du-
rior planè atq; asperior illo qui quotidie nobis de memo
Ioan.6. ria passionis in ecclesia replicatur. Qui mãducat carnem
meã:& bibit sanguinē meũ:habet uitã æternã:hoc est,qui
recolit mortem meam: & exemplo meo mortificat mēbra
sua quæ sunt super terram:habet uitam æternã. Hoc est:
si compatimini:& conregnabitis.Et tñ plerisq; ab hac uo-
ce resilientes & abeuntes hodieq; retrorsum:respondent
nō uerbo,sed facto. Durus est hic sermo: qs pōt eũ audi-
Ibidem. re? Itaq; generatio quæ nō direxit cor suũ,& nō est credi-
Psal.77. tus cũ deo spũs eius: sed magis sperās in incerto diuitia-
rũ:uerbũ modo crucis audire grauaf:ac memoriã passio-
nis sibi iudicat onerosam. Verũ qualiter uerbi illius pon
Mat.25. dus in præsentia sustinebit. Ite maledicti in ignē æternũ
qui paratus est diabolo,& angelis ei⁹? Super quē pfecto
Psal.111. ceciderit lapis iste:cõteret eũ. At uero generatio rectorũ
2.Co.5. benedicef. q utiq; cũ apostolo siue absentes siue præsen-
Mat.25 tes cõtendunt placere deo. Deniq; audiēt. Venite bene-
dicti patris mei &c.Tũc illa quæ nō direxit cor suũ, sero
quidē experief quàm in illius cõparatione doloris, iugũ
Christi suaue,& onus leue fuerit:cui tãquã graui & aspe-
ro durã ceruicem superbè subduxit. Nō potestis ô miseri
serui māmonæ,simul gloriari in cruce domini nostri Iesu
Xp̄i,& sperare in pecuniæ thesauris. Post aurum abire,&
probate quàm suauis est dominus. Proinde quē suauē in
memoria non sentitis:asperũ pculdubio in præsentia sen
tietis. Cæterũ fidelis anima & suspirat præsentiã inhian-
ter,& in memoria requiescit suauiter,& donec idonea sit
reuelata facie speculari gloriam dei,crucis ignominia glo
riaf. Sic profectò sic spõsa & colũba Xp̄i pausat sibi inte-
rim & dormit inter medios cleros: sortita iam in præsen-
Psal.78. tiarum de memoria abundantiæ suauitatis tuæ dñe Iesu
pennas deargentatas: innocentiæ uidelicet pudicitiæq;
candorem: & sperans insuper adimpleri lætitia cũ uultu
tuo:ubi etiã fiant posteriora dorsi eius in pallore auri:qñ
in splendoribus sanctorũ introducta cũ gaudio,sapiētiæ
plenius fuerit illustrata fulgoribus. Merito proinde iam
Cañ.2. nũc gloriatur,& dicit. Leua eius sub capite meo:& dexte-
ra illius amplexabitur me. In leua reputās recordatiõem
illius charitatis qua nulla maior est,qđ animam suam po-
suit pro amicis suis. In dextera uerò beatam uisionē quã
promisit amicis suis,& gaudium de præsentia maiestatis.
Merito illa dei & deifica uisio:illa diuinæ pſentiæ inæsti-
mabilis delectatio in dextera deputatur:de qua & delecta
Psal.15. biliter canitur. Delectationes in dextera tua usq; in finē.
Merito in leua, admirabilis illa memorata & semper me-
moranda dilectio collocatur:q donec transeat iniquitas,
super eam spõsa recũbat & requiescat. Merito ergo leua
sponsi sub capite spõsæ:super quã uidelicet caput suũ re-
clinata sustentet:hoc est mentis suæ intētionem:ne incur-
Sapi.9. uetur & inclinef in carnalia & secularia desideria:quia cor-
pus qđ corũpitur,aggrauat animã , & deprimit terrena
inhabitatio sensum multa cogitantē. ¶Quid nãq; aliud
faciat considerata tanta & tam indebita miseratio:tã gra-
tuita & sic probata dilectio:tã inopinata dignatio: tã in-
uicta mãsuetudo:tam stupēda dulcedo? Quid inquã hæc
omnia faciant diligenter cõsiderata: nisi ut cõsiderantis
animum ab omni penitus prauo uindicatum amore,ad se
miserabiliter rapiãt:uehementer afficiant: faciãtq; præ se
cõtēnere quicqd nisi in contemptu horũ appeti nō pōt?
Nimirũ proinde in odore unguētorũ horũ sponsa currit
alacriter,amat ardēter, & parũ sibi amare sic amata uř ēt
cũ se tota i amore pstrinxerit. Nec imerito. Quid magnũ
em̄ tanto & tāti repensatur amori, si puluis exiguus totũ
se ad redamandũ collegerit:quē illa nimirum maiestas in
amore præueniēs, tota in opus salutis eius intenta cõspi-
cit? Deniq; sic de⁹ dilexit mũdũ ut unigenitũ daret haud Ioan.3.
dubiũ quin de patre dicat. Itē tradidit in mortē animam Esai.53.
suã nec dubiũ q filium loquatur. Ait & de spiritusancto:
Spũs paracletus quē mittet pater in nomine meo ille uos Ioan.4.
docebit oïa:& suggeret uobis oïa quæcũq; dixero uobis.
Amat ergo deus,& ex se toto amat,qa tota trinitas amat:
si tamen totum dici pōt de infinito & incomprehēsibili,
aut certè de simplici. Intuens ergo hæc:credo satis agno-
scit quare deus diligendus sit: hoc est unde diligi merea-
tur. ¶Cæterũ infidelis nō habēs filiũ nec patrē, pinde ha Ioan.5.
bet nec spiritum sanctum. Qui enim nō honorificat filiũ,
non honorificat patrem qui misit illum: sed nec spiritum
sanctũ quē misit ille. Is itaq; mirum nō est siquam minus
agnoscit:minus & diligit. Attñ & ipse totũ ei sese debere
nō ignorat:quē sui toti⁹ nō ignorat authorē. Quid ergo
ego qui deum meũ teneo uitæ meæ non solum gratuitũ
largitorem,largissimum administratorem,pium consola-
torem,solicitum gubernatorem,sed insuper etiam copio-
sissimum redemptorem,æternũ conseruatorem, ditatorē,
glorificatorē:sicut scriptum est: copiosa apud eũ redem- Psal.129
ptio.Et itē.Introiuit semel in sancta, æterna redemptio- Heb.9.
ne inuēta.Et de cõseruatione. Nō relinquet sanctos suos: Psal.36.
in æternum conseruabuntur.Et de locupletatione. Men- Lucæ.6.
suram bonam & cõfertam & coagitatã & supereffluentē
dabunt in sinũ uestrum.Et rursum. Nec oculus uidit,nec 1.Co.2.
auris audiuit,nec in cor hominis ascendit: quæ præpara-
uit deus diligētibus se.Et de glorificatione. Saluatorem Phili.3.
expectam⁹ dñm nostrũ Iesum Xp̄m: qui reformabit cor-
pus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis
suæ.Et illud.Non sunt condignæ passiones huius tempo Rom.8.
ris ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Et ite-
rum.Id quod in præsenti est momentaneum & leue tribu 2.Co.4.
lationis nostræ:supra modũ in sublimitate æternum glo-
riæ pondus operatur in nobis:nō contemplantibus quæ
uidentur:sed quæ nō uidentur . Quid retribuã dño pro
omnib⁹ his? illũ ratio urget & iustitia naturalis totum se
tradere illi à quo se totũ habet,& ex se toto debere dilige
re. Mihi profectò fides tanto plus indicit amãdum,quan-
to & eum me ipso pluris æstimandũ intelligo:quippe qui
illũ nō solũ mei,sed sui quoq; ipsius teneo largitorē. De-
niq; nōdum tempus fidei aduenerat: nōdum innotuerat
in carne deus:obierat in cruce,prodierat de sepulchro,re
dierat ad patrem:nōdum inquam commendauerat in no-
bis suam multã dilectionem:illam de qua iam multa locu-
ti sumus : cum iam mãdatum est homini diligere domini
deum suum toto corde,tota anima,tota uirtute sua: id est
ex omni qđ est,quod scit,quod potest. Nec tamē iniust⁹
deus,suum sibi uendicans opus & dona. Vt quid em̄ non
amaret opus artificem,cũ haberet unde id posset? Et cur
non quantũ oïno posset: cum nihil omnino nisi eius mu-
nere posset? Ad hæc:q de nihilo,q gratis,q in hac digni
tate conditũ est,& debitũ dilectionis manifestius facit,&
exactum iustiorē ostendit. Cæterũ quantũ putamus adie-
ctum beneficij cum hoïes & iumēta saluauit:quemadmo- Psal.35.
dum multiplicauit miam suã deus? Nos dico qui mutaui
mus gloriã nostrã in silitudinē uituli comedētis fœnum:
peccando cõparati iumentis insipiētibus. Qđ si totũ me Psa.105.
debeo pro me facto:quid addam iã & pro refecto, & refe-
cto hoc modo? Nec enim tam facile refectus quàm factus.
Siquidē non solũ de me,sed de oï quoq; qđ factũ est,scri
ptum est, Dixit,& facta sunt. At uerò qui me tãtum & se- ps.148.
mel dicendo fecit:in reficiendo profectò & dixit multa,&
gessit mira,& pertulit dura:nec tãtũ dura,sed & indigna.
Quid ergo retribuã dño pro omnibus quæ retribuit mi- Psal.115.
hi? In primo opere me mihi dedit:in secundo se. Et ubi se
dedit:me mihi reddidit. Datus ergo & redditus me p me
debeo: & bis debeo. Quid deo retribuam pro se? Nã etiã
si me milies rependere possem:quid sum ego ad deum?

Modus diligēdi deum; HIc primū uide quō,imo quàm sine modo à no-
bis deus amari meruerit:qui(ut paucis qđ di-
ctum est repetam) prior ipse dilexit nos,tātus
& tm̄,& gratis tātillos & tales.En qđ in prin-
cipio dixisse me memini:modū esse diligēdi deū,sine mo-
do diligere.Deniq; cū dilectio quæ tēdit in deū,tēdat in
immēsum,tēdat in infinitū:(nā & infinitus deus est & im-
mēsus) quis nā quæso debeat finis esse nostri uel modus
amoris?Quid ꝙ amor ipse noster nō iam gratuitus impē-
ditur,sed rependiť debitus?Amat ergo immēsitas: amat
ps.144. æternitas:amat supereminēs scientia charitas:amat deus,
ps.146. cuius magnitudinis non est finis: cuius sapientiæ non est
Phili.4. numerus:cuius pax exuperat omnem intellectum:& uicē
Psal.17. rependimus cum mensura?Diligam te domine fortitudo
mea,firmamentum meum,& refugium meum,& liberator
meus:& meū deniq; quicquid optabile atq; amabile dici
potest.Deus meus adiutor meus:diligā pro dono tuo,&
modo meo minus quidē iusto:sed planè non minus posse
meo.Qui etsi quantū debeo nō possum: nō possum tamē
ultra quàm possum.Potero uerò plus,cū plus donare di-
gnaberis:nunquā tn̄ prout dignus haberis.Imperfectum
meum uiderūt oculi tui:sed tn̄ in libro tuo omnes scribē-
ps.138. tur qui quod possunt factū, etsi qđ debent non possunt.
Satis quantū reor apparet,& quonā modo deus diligēdus
sit,& quo merito suo.Quo inquā merito suo. Nā quāto:
cui sanè appareat,quis dicat,quis sapiat? Nunc quo no-
stro cōmodo diligendus sit uideamus.Sed quātum est &
in hoc uidere nostrū ad id quod est?Nec tamen qd uideť
tacendū est,et nō omnino uideť ut est. Superius cū pro-
positum esset quare & quomodo diligendus sit deus:du-
plicē dixi parere intellectū id quod quæriť quare: ut aut
quo suo merito:aut quo nostro commodo diligēdus sit:
utrūlibet quæri posse perinde uideatur. Dicto ꝓinde de
merito dei,non prout dignū ei,sed prout datum mihi:su-
perest ut & de præmio quod itē dabitur,dicam.

NOn eñ sine præmio diligiť deus:etsi absq; ꝓmij
intuitu diligendus sit. Vacua nāq; uera chari-
1.Co.13. tas esse non potest:nec tamen mercenaria est.
Quippe nō quærit q̄ sua sunt.Affectus est, nō
cōtractus:nec acquiriť pacto nec aquirit.Spōte afficit: &
spōtaneum facit.¶Verus amor seipso cōtētus est. Habet
præmiū:sed id qđ amatur. Nam quicquid propter aliud
amare uidearis , id planè amas quo amoris finis pertēdit
non per quod tendit. Paulus non euāgelizat ut comedat,
sed comedit ut euangelizet:eò quòd amet nō cibum : sed
euangelium.Verus amor præmium non requirit:sed me-
retur.Præmiū sanè necdū amanti proponitur: amanti de-
beť:perseueranti redditur. Deniq; in rebus inferioribus
suadēdis,inuitos promissis uel præmijs inuitamus: & nō
spontaneos.Quis eñ munerandū hominem putet, ut fa-
ciat quod & sponte cupit?Nemo uerbi causa cōducit aut
esurientem ut comedat:aut sitientē ut bibat: aut certè ma-
trem ut paruulū lactet filiū uteri sui. An uerò quis putet
prece uel precio quēpiam commouēdum suam ipsius uel
sepire uineā,uel arborē circūfodere:uel structurā propriæ
domus erigere?Quanto magis deum amans anima,aliud
propter deū sui amoris præmiū nō requirit? Aut si aliud
requirit:illud pro certo,nō deū diligit. Inest omni utēti
ratione naturaliter pro sua semper æstimatione atq; intē-
tione appetere potiora: & nulla re esse cōtentū cui quod
deest iudicet præferendum.Nam & qui uerbi gratia uxo-
rem habet speciosam,petulanti oculo uel aīo respicit pul-
chriorem:& qui ueste preciosa indutus est, preciosiorem
affectat:& possidens multas diuitias,inuidet ditiori.¶Vi-
deas iam multos prædijs & possessionibus ampliatos,ad-
huc tamē indies agrum agro copulare atq; infinita cupi-
ditate dilatare terminos suos.Videas & qui regalibus do
mibus amplisq; habitant palatijs: nihilominus quotidie
cōiungere domum ad domū, & inquieta curiositate ædi-
ficare, diruere,mutare quadrata rotūdis. Quid homines
sublimatos honoribus:an non insatiabili ambitione ma-
gis ac magis totis uiribus conari ad altiora uidemus? Et
horum omnium idcirco nō est finis:quia nil in eis summū
singulariter reperitur uel optimū. Et quid mirum si infe-
rioribus & deterioribus cōtentus non sit, qui citra sum-
mum uel optimū quiescere nō potest? Sed hoc stultum &
extremæ demētiæ est, ea semper appetere quæ nūquā nō
dico satiēt,sed nec temperēt appetitū: dum quicquid ta-
lium habueris,nihilominus nō habita concupiscas: & ad
quæq; defuerint,semper inquietus anheles.Ita enim fit ut
per uaria & fallacia mundi oblectamēta uagabundus ani-
mus inani labore discurrens fatigetur non satietur: dum
quicqd famelicus inglutierit, parū reputet ad id qđ sup
est deuorādum:semperq; nō minus anxie cupiat quæ de-
sunt,quàm quæ adsunt læte possideat.Quis eñ obtineat
uniuersa?Quāquā ad modicū id qđ quisq; cū labore ob-
tinuerit,cū timore possederit:certus quidē nō sit q̄n cum
dolore amittat:certus autē ꝙ q̄nq; amittat.Sic directo tra-
mite uoluptas peruersa cōtēdit ad optimū: festinat ad id
unde possit impleri . Imo uerò his anfractibus ludit secū
unitas:mentitur iniquitas sibi.Si ita uis adimplere quod Psal.26.
uis:hoc est si illud apprehendere uis quo apprehenso nil
iā amplius uelis:qd tentare opus est & cætera? Curris p de
uia,& longè ante morieris quàm hoc circuitu peruenias
ad optatū.Hoc ergo in circuitu impij ambulāt: naturali- Psal.11.
ter appetētes unde finiant appetitū: & insipiēter respuē-
tes unde propinquēt fini:fini dico,nō cōsumptionis, sed
cōsummationis.Quāobrē non beato fine cōsummari,sed
cōsumi uacuo labore accelerent:qui rerum magis specie,
quàm authore delectati:prius uniuersa ꝑcurrere, & de sin-
gulis cupiunt experiri, quàm ad ipsum curēt uniuersita-
tis dñm peruenire.Et quidē peruenirent,si q̄nq; uoti cō-
potes effici possent:ut oīa scilicet ꝑter oīm principiū unus
aliquis obtineret.Ea nāq; suæ cupiditatis lege qua in re-
bus cæteris nō habita præ habitis esurire,& pro nō habi-
tis habita fastidire solebat:mox oībus quæ in cælo & q̄ in
terra sunt obtentis & cōtēptis:tandē ad ipsum proculdu-
bio curreret,q solus deesset oīm deus. Porrò ibi q̄esceret:
q̄a sicut citra nulla reuocat quies:sic nulla ultra iam inq̄e
tudo solicitat. Diceret ꝑ certo. Mihi autē adhærere deo Psal.72.
bonū est. Diceret.Quid enim mihi est in cælo,& à te quid
uolui super terrā?Et itē.Deus cordis mei,& pars mea deus Ibidem.
in æternū.Sic ergo(ut dictū est)ad id qđ optimū est qui
uis cupidus perueniret:siquidē ante qđ citra cupit asse-
qui posset.Verū q̄m id oīno impossibile perstruit & uita
breuior,& uirtus infirmior,& cōsors numerosior:longo
profectò itinere & casso labore desudant qui dum quæq;
desiderāt attingere uolunt,ad cunctorū desiderabiliū ne
queūt pertingere finem. Et utinā attingere uniuersa ani-
mo,& nō experimēto uellēt.Hoc eñ facile possent,& nō
incassum. Nam & animus sensu quidem carnali tāto uelo
cior,quanto & perspicacior,ad hoc datus est,ut illum ad
omnia præueniat:nilq; audeat contingere sensus qđ ani-
mus præcurrens antè utile nō probauerit.Hinc enim ar-
bitror dictū.Oīa probate,quod bonū est tenete: ut uide- 1.Thes.5
licet ille hinc ꝓuideat : nec is suum uotū nisi ad illius iu-
diciū cōsequatur. Alioquin nō ascēdes in mōtē dñi, nec Psal.23.
stabis in loco sancto eius:pro eo ꝙ in uano acceperis aīam
tuā:hoc est aīam rationalē:dū instar pecoris sensum seq̄-
ris:rōne qdē ociosa,& nō resistēte in aliquo.Quorū itaq;
ratio nō præuenit gressus:currūt,sed extra uiam : ac pro-
inde apostoli spreto cōsilio,non sic currunt ut apprehen- 1.Co.9.
dant.Quādo etenim apprehēdent quem apprehēdere ni-
si post omnia nolunt?Distortū iter, & circuitus infinitus
cuncta primitus attētare uelle.Iustus autē nō ita. Audiēs Psal.30.
nempe uituperationē multorum cōmorantium in circui-
tu(multi eñ sunt uiā latam pergētes,quæ ducit ad mor-
tem)ipe sibi regiam elegit uiā,nō declināns ad dexterā uel
ad sinistram.Deniq; attestante propheta, semita iusti, re- Esai.26.
cta est:rectus callis iusti ad ambulandum. Hi sunt qui salu
bri cōpendio cauti sunt molestū hūc & infructuosum ui-
tare circuitū:uerbum abbreuiatum & abbreuiās eligen-
tes:non

tes:nō cupere q̄cūq; uident, sed uendere magis quæ pos-
Mat.5. sident,& dare pauperibus.Beati planè pauperes:quoniam
1.Co.9. ipsorum est regnū cælorū.Omnes quidē currūt:sed inter
Psal.1. currētes discernitur.Deniq; nouit dñs uiam iustorum:&
Psal.36. iter impiorum peribit.Ideo autem melius est modicū iu-
sto super diuitias peccatorū multas:q̄m quidē ut sapiens
Eccle.5. loqritur,& insipiēs experitur:qui diligit pecuniam, non
Mat.5. saturabitur pecunia:qui autē esuriunt & sitiunt iustitiam
ipsi saturabunť. Iustitia siquidem ratione utētis spūs, ci-
bus est uitalis & naturalis:pecunia uerò sic nō replet uel
minuit animi famē,quō nec corporis uētus. Deniq; si fa-
melicum hominem apertis faucibus uento inflatis hauri
re buccis aerē cernas,quo quasi cōsulat fami : nónne cre-
das insanire? Sic nō minoris insaniæ est si spiritū rationa
lem rebus putes quibuscūq; corporalibus non magis in-
flari quàm satiari. Quid nāq; de corporibus ad spiritus?
Nec illa sanè spūalibus: nec isti è regione refici corporali-
Psal.102 bus queūt.Benedic aīa mea dño,qui replet in bonis desi
derium tuum . Replet in bonis,excitat ad bonū,tenet in
bono,ꝑuenit,sustinet,implet.Ipse facit ut desideres: ipse
est quod desideras.Dixi supra,causa diligendi deū, deus
est.Verum dixi:nam & efficiēs,& finalis.Ipse dat occasio-
nem:ipse creat affectionem, desiderium ipse consummat.
Ipse fecit uel potius factus est ut amareť: ipse sperať amā-
dus felicius:ne in uacuum sit amatus.Eius amor nostrum
& præparat & remunerat.Præcedit benignior.rependiť
iustior:expectatur suauior. Diues est omnibus qui inuo-
cant eū:nec tamen habet quicquā seipso melius. Se dedit
in meritū:se seruat in præmiū:se apponit in refectiōe ani-
marū sanctarū:se in redemptione distrahit captiuarū.Bo-
Thren.3 nus es dñe animæ quærēti te.Quid ergo inuenienti?Sed
eñ in hoc est mirū: ꝙ nemo te quærere ualet nisi q prius
inuenerit.Vis igiť inueniri ut quæraris:quæri ut iuenia-
ris.Potes quidē quæri & inueniri:non tamen præueniri.
Psal.87. Nā etsi dicimus.Mane oratio mea præueniet te: non du-
bium tamē ꝙ tepida sit omnis oratio quā nō præuenerit
inspiratio.Dicendū iam unde inchoet amor noster:quo-
niam ubi consummetur,dictum est.

AMor est affectio naturalis una de quatuor.No
tæ sunt:nō opus est nominare.Quod ergo na-
turale est,iustū quidē foret primū oīm autho-
ri deseruire naturæ: unde & dictū est primū &
Mat.22 maximum mandatū.Diliges dñm deū tuum.Sed quoniā
natura fragilior atq; infirmior est: ipsi primum imperāte
necessitate cōpelliť inseruire.Et est amor carnalis.quo an
te omnia homo diligit seipsum ꝑpter seipsum . Nōdum
1.Co.12. quippe sapit nisi seipsum:sicut scriptū est. Prius qđ ani-
male:deinde qđ spirituale. Nec præcepto inducitur: sed
Ephe.5. iuræ inseritur.Quis nempe carnē suam odio habuit? At
uerò si cœperit amor idē(ut assolet)ꝓcliuior esse,siue ꝓ-
fusior:& necessitatis alueo minime cōtentus:campos etiā
uoluptatis exundans latius uisus fuerit occupare: statim
superfluitas obuiāte mādato cohibetur,cum dicitur. Di-
Mat.22 liges proximum tuum sicut teipsum.¶Iustissime quidem
ut consors naturæ nō sit exors & gratiæ illius: præsertim
gratiæ quæ naturæ insita est.Quòd si grauatur homo fra
ternis nō dico necessitatibus subuenire, sed uoluptatibus
deseruire:castiget ipe suas,si nō uult esse trāsgressor.Quā
tū uult sibi indulgeat:dū æque & proximo tantundē me-
minerit exhibendum. Frenū tibi temperātiæ imponitur
Eccl.18. ô homo ex lege uitæ & disciplinæ,uel post cōcupiscētias
tuas eas & pereas: ne de bonis naturæ hosti seruias aiæ:
hoc est libidini. Quàm iustius atq; honestius cōmunicas
illa consorti:id est ꝓximo,quàm hosti. Et quidem si ex sa-
pientis cōsilio à uoluptatibus tuis auerteris:& iuxta do-
1.Tim.5. ctrinam apli sis uictu uestituq; cōtentus: paulisper suspē-
dere nō grauaris amorē tuum à carnalibus desiderijs: quæ
militant aduersus animā. Sanè qđ subtrahis hosti animæ
tuæ,cōsorti naturæ puto nō grauaberis impartiri. ¶Tūc
amor tuus & temperans erit,& iustus:si qđ ꝓprijs subtra
hitur uoluptatibus,fratris necessitatibus nō negetur. Sic
amor carnalis efficitur & socialis:cum in commune ꝓtra-
hitur. Si autē dum cōmunicas proximo fortè tibi defue-
rint etiam necessaria:quid facies?Quid enim,nisi ut cum
omni fiducia postules ab eo qui dat omnibus affluēter,& Iaco.1.
non improperat : qui aperit manū suam, & implet omne ps.144.
animal benedictione?Dubiū siquidē nō est ꝙ ad sit libē-
ter in necessarijs:qui plerisq; & in sup fluis nō deest. De-
niq; ait.Primū quærite regnū dei & iustitiā eius: & hæc Luc.12.
omnia adijcientur uobis.Sponte daturū se pollicetur ne-
cessaria,supflua restringēti,& ꝓximū diligēti.Hoc quip-
pe est primū quærere regnū dei: & aduersus peccati im-
plorare tyrannidē:pudicitiæ potius ac sobrietatis subire
iugum: quàm regnare peccatum in tuo mortali corpore
patiaris.Porrò aūt & hoc iustitiæ est:cum quo tibi est na-
tura communis: naturæ quoq; cum eo munus non habe-
re diuisum.¶Vt tamē perfecta iustitia sit diligere ꝓximū:
deum in causa habere necesse est. Alioquin proximū pu-
re diligere quomodo potest,qui in deo nō diligit?Porrò
in deo diligere nō potest,qui deum non diligit.Oportet
ergo deum diligi prius:ut in deo diligi possit & ꝓximus.
Facit ergo etiā se diligi deus,qui & cætera bona facit.Fa-
cit autē sic.Qui naturā condidit,ipse & protegit.Nam &
ista condita fuit:ut habeat iugiter necessarium protecto-
rem,quē habuit & cōditorē:ut quæ nisi per ipsum nō ua-
luit esse:nec sine ipso ualeat omnino subsistere.Qđ ne sa-
nè de se creatura ignoret:ac deinde sibi (quod absit) su-
perbè arroget beneficia creatoris:uult hominē idē cōdi-
tor alto quidem salubriq; cōsilio tribulationibus exerce-
ri ut cum defecerit homo,& subuenerit deus: dum homo
liberatur à deo: deus ab homine ut dignū est honoretur.
Hoc enim dicit.Inuoca me in die tribulationis : eruā te: Psal.49
& honorificabis me.Fit itaq; hoc tali modo,ut homo ani
malis & carnalis,qui ꝑter se neminē diligere nouerat:etiā
deum uel propter se amare incipiat:qđ in ipo nimirū (ut
sæpe expertus est)omnia possit,quæ posse tamē prosit:&
sine ipso possit nihil.

AMat ergo iam deū: sed ꝓpter se interim adhuc,
nō propter ipsum . Est tamen quædā prudētia
scire quid ex te,quid ex dei adiutorio possis:&
ipsi seruare te infensum qui te tibi seruat ille-
sum. At si frequēs ingruerit tribulatio ob quā & frequēs
ad deū cōuersio fiat,& à deo æque frequēs liberatio cōse
quatur:nónne & si fuerit ferreum pectus uel cor lapideū
toties liberati,emolliri necesse est ad gratiam liberantis:
quatenus deum homo diligat nō propter se tantum : sed
& propter ipsum?

EX occasione quippe frequētiū necessitatū cre-
bris necesse est imprecatiōibus deū ab hoīe fre-
quentari:frequētando gustari:gustando ꝓba-
ri quàm suauis est dñs.Ita fit ut ad diligendum
pure deū plus iā ipsius gustata illiciat suauitas: quàm ur-
geat nostra necessitas:ita ut exemplo Samaritanorum di-
cētium mulieri quæ adesse dominum nūciauerat: iam nō Ioan.4.
propter tuā loquelā credimus,ipsi enim audiuimus: & sci-
mus quia ipse est uerè saluator mūdi.Ita inquā & nos illo-
rum exemplo carnem nostram alloquētes dicamus meri-
to?Iam nō ꝓpter tuā necessitatē deū diligimus:ipsi eñ gu
stauimus & scimus q̄m suauis est dñs.Est eñ carnis quædā
loquela necessitas:& beneficia quæ experiēdo ꝓbat : ge-
stiendo renūciat. Itaq; sic affecto: iam de diligēdo proxi-
mo implere mandatum nō erit difficile.Amat quippe ue-
raciter deum:ac per hoc quæ dei sunt.Amat caste:& casto
nō grauatur obedire mandato: castigās magis cor suum 1.Petri.1.
(ut scriptū est)in obediētia charitatis.Amat iuste:& mā-
datū iustū libēter amplectiť.Amor iste merito gratus : q̄a
gratuitus.Castus est:q̄a nō impendiť uerbo,neq; lingua:
sed opere & ueritate.Iustus est:q̄m qualis suscipiť,talis &
redditur. Qui eñ sic amat:haud secus ꝓfecto quàm ama-
tus est amat:quærens & ipse uicissim nō quæ sua sunt,sed
quæ Iesu Christi:quemadmodum ille nostra , uel potius
nos & non sua quæsiuit.Sic amat qui dicit.Confitemini Psal.117.

domino qm̃ bonꝰ. Qui dño cõfitetur nõ quoniã sibi bonus est, sed quoniã bonus est: hic uerè diligit deũ propter deũ: & nõ propter seipsum. Non sic amat de quo dicitur:
Psal. 48 Cõfitebitur tibi cũ beneficeris ei. Iste est tertius amoris gradus: quo iam propter seipsum deus diligitur.

Felix qui meruit ad quartũ usq; ptingere, quatenus nec seipm diligat homo nisi ,ppter deũ.
Psal. 35. Iustitia tua deꝰ sicut mõtes dei. Amor iste mõs
Psal. 167 est: & mõs dei excelsus. Reuera mõs coagula-
Psal. 23. tus: mõs pinguis. Quis ascendet in mõtem dñi? Quis da-
ps. 54. bit mihi pennas sicut columbæ: & uolabo & requiescam?
Psal. 75. Factus est ĩ pace locus iste: & habitatio hæc in Siõ. Heu
Psal. 119. mihi quia incolatus meus ,plongatꝰ est. Caro & sanguis, uas luteũ, terrena inhabitatio quãdo capit hoc? Quãdo huiuscemodi experitur affectũ: ut diuino debriatus amore animꝰ, oblitus sui, factusq; sibi ipsi tanquã uas perditũ
1. Co. 6. totus, pergat in deũ: & adhærẽs deo unꝰ cũ eo spũs fiat,
Psal. 72. & dicat. Defecit caro mea & cor meũ deus cordis mei & pars mea deus in æternũ? Beatum dixerim & sanctum, cui tale aliquid in hac mortali uita raro interdũ: ut uel semel, & hoc ipsum raptim, atq; unius uix momẽti spacio experiri donatũ est. Te enim quodãmodo pdere tãquã qui nõ sis, & omnino nõ sentire temetipm: & à temetipso exinaniri: & penè annullari: cælestis est, cõuersationis: non humanæ affectiõis. Et sicdẽ è mortalibus quispiã ad illud raptim interdum (ut dictũ est) & ad momentũ admittit: subito inuidet seculum nequã: pturbat diei malitia: corpus mortis aggrauat: solicitat carnis necessitas: defectus corruptionis nõ sustinet: qd'q; his uiolẽtius est, fraterna reuocat charitas. Heu redire in se: recidere in sua cõpellit:
Esai. 38. & miserabiliter exclamare. Dñe uim patior, respõde pro
Rom. 7. me. Et illud. Infelix ego homo, qs me liberabit de corpore mortis huius? Quoniam tamẽ scriptura loquitur deũ omnia fecisse propter semetipsum, erit ,pfectò ut factura sese quãdoq; conformet & concordet authori. Oportet proinde in eũdem nos affectũ qñcũq; trãsire: ut quomodo deꝰ oĩa esse uoluit propter semetipsum: sic nos quoq; nec nos ipsos nec aliud aliquid fuisse uel esse uelimus nisi æque ,ppter ipm: ob solã uidelicet ipsiꝰ uolũtatẽ, nõ nostram uoluptatẽ. Delectabit sanè nõ tam nostra uel sopita
Mat. 6. necessitas, uel fortita felicitas: quàm q; eius in nobis & de nobis uolũtas adimpleta uidebitur: quod & quotidie postulamus in oratione cũ dicimus. Fiat uoluntas tua sicut in cælo & in terra. O amor sctũs & castus: o dulcis & suauis affectio. O pura & defecata intẽtio uolũtatis: eò certè defecatior & purior, quò in ea de ,pprio nil iam admixtũ relinquitur: eò suauior & dulcior, quo totũ diuinum est quod sentit. Sic affici: deificari est. Quomodo stilla aquæ modica muto infusa uino, deficere à se tota uidetur, dũ & saporem uini induit & colorẽ: & quomodo ferrũ ignitũ & cãdẽs, igni simillimũ fit, pristina ,ppriaq; forma extũ: & quomodo solis luce pfusus aer, in eãdem trãsformatur luminis claritatẽ, adeo ut nõ tã illuminatus quàm ipsum lumen esse uideatur: sic omnẽ tũc in sanctis humanã affectionem quodam ineffabili modo necesse erit à semetipsa liquescere: atq; in dei penitus trãsfundi uoluntatẽ. Alioquin quomodo omnia in oibus erit deus, si in homine de homine quicquã supererit? Manebit quidem substantia sed in alia forma, alia gloria, aliaq; potentia. Quãdo hoc
Psal. 41. erit? Quis hoc uidebit? Quis possidebit? Quando uenia
Psal. 26. & appareho ante faciem dei? Domine deus meus tibi dixit cor meum: exquisiuit te facies mea: faciem tuã domine requiram. Putas uidebo tẽplum sanctum tuũ? Ego puto
Luc. 10. non ante sanè perfecte impletum iri. Diliges dominũ deũ tuũ ex toto corde tuo: & ex tota anima tua: & ex tota uirtute tua: quouisq; ipsum cor cogitare iam non cogatur de corpore: & anima eidem in hoc statu uiuificãdo & sensificando intẽdere desinat: & uirtus eiusdem reuelata molestijs, in dei potentia roboretur. Impossibile nãq; est tota hæc ex toto ad deum colligere, & diuino infigere uultui: quãdiu ea huic fragili & ærumnoso corpori intẽta & distenta necesse est subseruire. Itaq; in corpore spiritali & mortali, in corpore integro placido placitoq; & p omnia subiecto spiritui, speret se anima quartum apprehendere amoris gradum: uel potius in ipso apprehendi: quippe q; dei potentiæ est dare cui uult: non humanæ industriæ assequi. Tunc inquã summũ obtinebit facile gradum, cũ in gaudium domini sui promptissime & auidissime festinantem, nulla iam retardabit carnis illecebra: nulla molestia conturbabit. Putamisne tamen hanc gratiã uel ex parte sctõs martyres assecutos in illis adhuc uictoriosis corporibus constitutos? ¶ Magna uis prorsus amoris illas alas introrsum rapuerat: quæ ita sua corpora foris exponere, & tormenta contemnere ualuerunt. At profectò doloris acerrimi sensus non potuit nisi turbare serenum, etsi non perturbare. Quid autẽ iam solutas corporibus? Immersas ex toto credimus immenso illi pelago æterni luminis, & luminosæ æternitatis.

Sed si (qd' non negatur) uelint sua corpora recepisse, aut certè recipere desiderẽt & sperent: liquet proculdubio necdum à seipsis penitus immutatis: quibꝰ cõstat necdũ penitus deesse de ,pprio quo uel modice intentio reflectat. Donec ergo absorpta sit mors ĩ uictoria, & noctis undiq; termios lux perennis inuadat & occupet usq; quaq; ,quatenꝰ & ĩcorporibus gloria cælestis effulgeat: nõ possiunt ex toto animæ seipsas exponere, & transire in deum: nimirum ligatæ corporibus etiã tunc etsi non uita uel sensu, certè affectu naturali: ita ut absq; his nec uelint nec ualeãt consummari. Itaq; ante restaurationem corporum non erit ille defectus animorum: qui perfectus & summus est ipsorum status: nec carnis iam sane consortium spiritus requireret, si absq; illa consummaretur. Enimuero absq; profectu animæ nec ponitur corpus, nec sumitur. Denique preciosa in conspectu domini mors sanctorũ eius. Quòd si ,mors pre-
Psal. 115. ciosa: quid uita, & illa uita? Nec mirum si corpus iam gloriæ cõferre uidetur spiritui: qd' & infirmũ & mortale constat ipsi nõ mediocriter ualuisse. O quàm uerũ locutꝰ est qui dixit, diligẽtibus deum omnia cooperari in bonum.
Rom. 8. Valet deum diligenti animæ corpus suum infirmum: ualet & mortuũ: ualet & resuscitatũ. Primo quidem ad fructum pœnitentiæ: secundo ad requiem: postremo ad consummationẽ. Merito sine illo perfici nõ uult, qd' in omni statu ĩ bonũ sibi subseruire pscnit. ¶ Bonꝰ planè fiduscq; comes caro spiritui bono: quæ ipsum aut si onerat, iuuat: aut si non iuuat, exonerat: aut certè iuuat, & minime onerat. Primꝰ stat? laboriosus: sed fructuosus. Secũdus ocio-sus: sed minime fastidiosus. Tertius & gloriosus. Audi & sponsum in Canticis ad profectum hunc trimodũ inuitãtem. Comedite inquit amici, & bibite & inebriamini cha
Cant. 5. rissimi. Laborantes in corpore uocat ad cibũ: iam posito corpore quiescentes ad potum inuitat: resumẽtes corpora etiã ut inebrietur impellit: quos & uocat charissimos: nimirum charitate plenissimos. Nã & in cæteris quos nõ charissimos, sed amicos appellat: differentia est: ut hi quidem qui in carne adhuc grauati gemunt, chari habeãtur pro charitate quam habẽt: qui uerò soluti iam carnis cõpede sunt, eò sint chariores, quò & ,pptiores atq; expeditiores facti ad amandum. Porrò præ utrisq; merito nominantur & sunt charissimi, qui recepta iam secunda stola, in corporibus utiq; cum gloria resumptis: tãto in dei feruntur amorem liberiores & alacriores: quanto & de proprio nil iam residuum est quod eos aliquatenus solicitet uel retardet. Quod quidem neuter sibi reliquorum statuum uendicat: cum & in priori corpus cum labore portetur: & in secundo quoq; non sine proprietate aliqua desiderij expectetur. Primo ergo fidelis anima comedit panem suum: sed heu in sudore uultus sui. In car
Gene. 3. ne quippe manens adhuc ambulat per fidem: quam sanè operari per dilectionem necesse est: quia si non operatur, mortua est. Porrò ipsum opus cibus est, dicente domino: Meus cibus est ut faciam uoluntatem patris mei. Dehinc carne exuta:

carne exuta: iam pane doloris non cibatur: sed uinũ amoris tanquam post cibum plenius haurire permittitur: nõ purum tamen: sed quomodo sub sponsi nomine in canti-
Cañ. 5. cis dictum legitur. Bibi uinum meum cum lacte meo. Vino enim diuini amoris etiam tunc anima suauitatẽ naturalis immiscet affectiõis qua resumere corpus suũ, ,spmq; glorificatum desiderat. Estuat ergo iam tũc sanctæ charitatis potata uino: sed planè nondum usq; ad ebrietatem: quoniam temperat interim ardorem illũ huius lactis permixtio. Ebrietas deniq; solet euertere mentes: atq; omnino reddere immemores sui. At non ex toto fui oblita est quæ adhuc de ,pprio corpore cogitat suscitando. Cæterum hoc adepto, quod solum utiq; deerat: quid iam impedit à seipsa quodammodo abire, & ire totam in deum: eoq; sibi penitus dissimillimam fieri, quo deo simillimam effici donature? Tum demum ad creaturã admissa sapien-
Psal. 22. tiæ, illa de qua legitur. Et calix meus inebreãs quàm præclarus est. quid mirum iam si inebriatur ab ubertate domus dei: cũ nulla mordente cura, de proprio secura bibit purum & nouum illud cum Christo in regno patris eius? Hoc uerò conuiuium triplex celebrat sapiẽtia: & ex una cõplet charitate: ipsa cibans laborantes: ipsa potans quiescentes: ipsa regnantes inbrians. Quomodo autẽ in cõuiuio corporali ante cibus quàm potus apponit: quonã & tali ordine natura requirit: ita & hic primo quidem ante mortem in carne mortali labores manuum nostrarũ manducamus: cũ labore qd' glutiedũ est masticãtes: post mortem uerò in uita spiritali iã bibimus: suauissima quadam facilitate quod percipitur colãtes: tandem redituiuis corporibus in uita immortali inebriamur: mira plenitudine exuberantes. Hæc pro eo quod sponsus in canticis
Cant. 5. dicit. Comedite amici, & bibite, & iebriamini charissimi. Comedite añ mortẽ: bibite post mortẽ: inebriamini post resurrectionẽ. Merito iã charissimi, q charitate inebriantur: & merito inebriati, q ad nuptias agni introduci mereentur: edentes & bibentes super mensam illius in regno suo: quando sibi iam exhibet gloriosam ecclesiam: nõ habentem maculam neq; rugã, aut aliquid huiusmodi. Tũc
Psal. 35. prorsus inebriat charissimos suos: tũc torrẽte uoluptatis suæ potat: quoniam quidem in complexu illo arctissimo
Psal. 45. & castissimo sponsi & sponsæ, fluminis impetus lætificat ciuitatem dei. Quod non aliud esse arbitror quàm dei fi-
Luc. 12. lium, qui trãsiens ministrat: quemadmodum ipse promi-
Psal. 67. sit: ut ex hoc iam iusti epulent & exultent in cõspectu dei: & delectent in lætitia. Hic illa satietas sine fastidio. Hinc insatiabilis illa sine inquietudine curiositas. Hic æternũ illud atq; inexplebile desiderium nesciens egestatẽ. Hinc deniq; sobria illa ebrietas: uero, nõ mero ingurgitãs non madẽs uino: sed ardens deo. Ex hoc iam quartus ille amoris gradus perpetuo possidetur: cum summe & solus diligitur deus: quia nec nosipsos iam nisi propter ipsum diligimus: ut sit ipse præmium amantium se: præmium æternum amantium inæternum.

Finis libri beati Bernardi de diligendo deo.

Sequitur sermo eiusdem de charitate.

Memini me dudũ ad sctõs fratres Carthusiẽses scripsisse epistolã: ac de his ipsis in ea gradibus inter cætera disseruisse. Fortè aũt alia ibi (etsi nõ aliena) de charitate locutus sum: & ob hoc quædã illorum huic quoq; sermoni subiũgere nõ inutile duco: præsertim cũ facilius manũ habeã trãscribere iam dictata, quàm noua iterũ dictare. Illa inquã uera & syncera est charitas: & oĩno de corde puro, & cõscientia bona, & fide nõ ficta fatẽda est pœdere: qua ,pximi bonũ æque ut nostrum diligimus. Nam qui magis aut certè solũ diligit suum: cõuincitur nõ caste diligere bonũ: quod utiq; propter se diligit, non propter ipsum. Et hic talis nõ potest obedire prophetæ qui ait. Cõfitemini domino quo-
Psal. 117. niam bonus. Confitetur quidem quia fortasse bonus est sibi: non autẽ quoniam bonus est in se. Quapropter nouerit in se dirigi illud ab eodem propheta opprobrium: Confitebitur tibi cum beneficeris ei, Est qui cõfitẽ do-
Psal. 48 mino quoniam potens est: & est qui cõfitetur quoniã sibi bonus est: & item qui confitetur quoniam simpliciter bonus est. Primus seruus est: & timet sibi. Secundus mercenarius: & cupit sibi. Tertius filius: & defert patri. Itaq; & qui timet, & qui cupit: utriq; pro se agũt. Sola quæ in filio est charitas, nõ quærit que sua sunt. Quamobrẽ pu-
1. Co. 13. to de illa dictum. Lex domini immaculata, cõuertens ani-
Psal. 18. mas: quod sola uidelicet sit quæ ab amore sui & mundi auertere possit animũ, & in deũ dirigere. Nec timor quispe nec amor priuatus cõuertunt animam. Mutant interdum uultum uel actum: affectum nũquam. Facit quidem nonnunquam & seruus opus dei: sed quia non sponte, sin sua adhuc duritia permanere cognoscitur. Facit & mercenarius: sed quia nõ gratis, propria trahi cupiditate cõuincitur. Porrò ubi proprietas, sibi singularitas. Vbi aũt singularitas, sibi angulꝰ. Vbi uerò angulꝰ, sibi sine dubio fordes siue rubigo. Sit itaq; seruo sua lex, timor ipse quo cõstringitur. Sit sua mercenario cupiditas, qua & ipse arctatur: quando tentatur abstractus & illectus. Sed harum nulla aut sine macula est, aut animas conuertere potest. Charitas uerò cõuertit animas: quas fecit & uolũtarias. Porrò in eo eam dixerim immaculatam quòd nil sibi de suo retinere consueuit. Cui nẽpe de proprio nihil est: totum profectò quod habet, dei est. Quod autẽ dei est, immundum esse non potest. ¶ Lex ergo, dei immaculata charitas est: quæ nõ quod sibi utile est quærit, sed quod multis. Lex autem domini dicitur: siue quòd ipse ex ea uiuat: siue quòd eã nullus nisi eius dono possideat. Nec absurdum uideatur quod dixi etiam deum uiuere ex lege: cum non alia quàm charitate dixerim. Quid uerò in summa & beata illa trinitate summã & inessabilem illam conseruat unitatem, nisi charitas? Lex est ergo, & lex domini charitas: quæ trinitatem in unitate quodammodo cohibet, & colligat in uinculo pacis. Nemo tamen me æstimet charitatem hic accipere qualitatem, uel aliqd' accidens: (alioquin in deo dicerem quod abest esse aliquid quod deus non est:) sed substantiã illam diuinam: quod utiq; nec nouum nec insolitum est: dicente Ioanne. Deus charitas est.
1. Ioã. 4. Dicitur ergo recte charitas, & deus, & dei donum. Itaq; charitas dat charitatem: substantiua accidentalẽ. Vbi dãtem significat, nomen substãtiæ est. Vbi donum, qualitatis. Hæc est lex æterna: creatrix & gubernatrix uniuersitatis. Siquidẽ in põdere & mensura & numero per eã facta sunt uniuersa, & nihil sine lege relinquitur: cum ipsa quoq; lex omnium sine lege non sit: nõ tamen alia quàm seipsa; qua & seipsam etsi non creauit, regit tamen. ¶ Cæterum seruus & mercenarius habent legẽ; non à domino, sed quam ipsi sibi fecerunt: ille deum nõ amãdo: iste plus aliud amando. Habent inquam legem non domini, sed suam: illi tamen que domini est subiectam. Et quidẽ suam sibi quiq; legem facere potuerunt: nõ tamen eam incommutabili æternæ legi ordini subducere potuerũt. Tunc autem dixerim quẽq; sibi fecisse suam legem, quãdo communi & æternæ legi propriam prætulit uoluntatem: peruerse utiq; uolẽs suum imitari creatorem: ut sicut ipse sibi lex, sicq; iuris est: ita is quoq; seipsum regeret, & legẽ sibi suam faceret uoluntatẽ graue utiq; & importabile iugum super omnes filios Adam: Heu inclinans & incuruans ceruices nostras, adeò ut uita nostra inferno ap-
Psal. 87. propinquarit. Infœlix ego homo, quis me liberabit de
Rom. 7. corpore mortis huius? Quo utiq; premor, & penè opprimor: ita ut nisi quia dominus adiuuit me, paulo mi-
Psal. 93. nus habitasset in inferno anima mea. Sub hoc onere grauatus gemebat qui dicebat. Quare me posuisti contra-
Iob. 7. rium tibi, & factus sum mihimetipsi grauis? Vbi dixit factus sum mihimetipsi gruais: ostendit q; lex ipse sibi esset:

nec alius hoc quàm sibi ipsi fecisset. Quod autem loquēs
deo, præmisit posuisti me contrarium tibi: dei se tamē nō
effugisse legem indicauit. Hoc quippe ad æternā iustāq;
dei legē pertinuit: ut qui à deo noluit suauiter regi, pœ-
naliter à seipso regeretur: quiq; sponte iugum suaue & o-
nus leue charitatis abiecit, propriæ uoluntatis onus im-
portabile sustineret inuitus. Miro itaq; & iusto modo
æterna lex fugitiuū suum & posuit sibi contrariū, & reti-
nuit subiectum: dum uidelicet nec iustitiæ pro meritis le-
gem euasit: nec tamē cum deo in sua luce, in sua requie, in
sua gloria remāsit: subiectus potestati, & submotus felici-
Iob.7. tati. Domine deus meus cur non tollis peccatum meum,
& quare non aufers iniquitatem meam: ut abiecta graui
sarcina propriæ uolūtatis, sub leui onere charitatis respi
rem: nec iam seruili timore coercear, nec mercenaria cupi
ditate illiciar: sed agar spiritu tuo, spiritu libertatis: quo
agūtur filij tui: qui testimonium reddat spiritui meo qđ
& ego sim unus ex filijs: dum eadem mihi lex fuerit quæ &
tibi: & sicut tu es, ita & ipse sim in hoc mundo? Hi siqdē
Rom.13. qui hoc faciunt quod ait apostolus. Nemini quicquā de
beatis nisi ut inuicem diligatis: pculdubio sicut deus est,
& ipsi sunt in hoc mūdo: nec serui aut mercenarij sunt: sed
filij. Itaq; nec filij sunt sine lege: nisi forte aliqs aliter sen-
tiat propter hoc quod scriptum est. Iustis nō est lex posi-
1.Tim.1. ta. Sed sciendū quod alia est lex promulgata à spiritu ser-
uitutis in timore: alia à spiritu libertatis data ī suauitate.
Nec sub illa coguntur esse filij: nec sine ista esse patiūtur.
Rom.8. Vis audire qa iustis nō est lex posita? Nō accepistis (ait)
spiritum seruitutis iterum in timore. Vis audire quod ta-
men sine lege charitatis nō sint? Sed accepistis īquit spi-
ritum adoptionis filiorum. Deniq; audi iustum utrunq;
de se fatentē, & quod nō sit sub lege: nec tamen sit sine le-
1.Co.9. ge. Factus sum, inquit, his qui sub lege erāt, quasi sub le-
ge essem: cum ipse non essem sub lege. His qui sine lege
erant, tāquam sine lege essem: cū sine lege dei non essem,
sed in lege essem Christi. Vnde apte non dicitur, iusti nō
1.Tim.1. habent legem, aut iusti sunt sine lege: sed iustis nō est lex
posita: hoc est, non tanquam inuitis posita: sed uolunta-
rijs eò liberaliter data, quò suauiter inspirata. Vnde &
Mat.11. pulchre dn̄s domin⁹. Tollite (ait) iugum meū super uos.
Acsi diceret. Nō impono inuitis: sed uos tollite si uultis.
Alioquin nō requiem, sed laborē inueniretis aīabus ue-
stris. Bona itaq; lex charitas, & suauitas: quæ nō solum le
uiter suauiterq; portat: sed & seruuorū & mercenariorū
leges portabiles ac leues reddit: quas utiq; non destruit,
Matt.5. sed facit ut impleantur: dicente domino. Non ueni legem
soluere, sed adimplere. Illam tēperat: istam ordinat: utraq;
leuigat. Nūquam erit charitas sine timore: sed casto: nun-
quam sine cupiditate, sed ordinata. Implet ergo charitas
legem serui, cum infundit deuotionem: implet & merce-
nerij cum ordinat cupiditatem. Porrò timori permixta
deuotio ipsum non annullat: sed castificat. Pœna tantum
tollitur, sine qua esse non potuit dum fuit seruilis: & ti-
mor manet in seculum seculi castus & filialis. Nam quod
1.Ioā.4. legitur. Perfecta charitas foras mittit timorē: pœna intel-
ligenda est quæ seruili (ut diximus) nūquam deest timo-
ri: illo scilicet genere locutionis quo sæpe causa ponitur
pro effectu. Deniq; cupiditas tunc recte à superueniente
charitate ordinatur, cum mala quidem penitus respuunt:
bonis uerò meliora præferuntur: nec bona nisi propter
meliora appetūtur. Quod cum plane per dei gratiam as-
secutum fuerit, diligetur corpus & uniuersa corporis bo-
na tantum propter animam: anima propter deum: deus
autem propter seipsum. Veruntamen quia carnales su-
mus, & de carnis concupiscentia nascimur: necesse est
ut cupiditas nostra uel amor noster à carne incipiat: quæ
si recto ordine dirigitur, quibusdam suis gradibus duce
gratia proficiens, spiritu tandem consummabitur: quia
non prius quod spirituale, sed qđ animale: deinde quod
spirituale. Et prius necesse est portemus imaginem terre- 1.Co.15.
stris: deinde cælestis. In primis ergo diligit seipm homo
propter se. Caro quippe est, & nil sapere ualet præter se.
Cumq; se uidet per se nō posse subsistere: deum quasi sibi
necessarium incipit per fidem inquirere & diligere. Dili-
git itaq; in secundo gradu deum: sed propter se, non pro-
pter ipsum. At uerò cum ipsum cœperit occasione ppriæ
necessitatis colere & frequentare: cogitando, legendo, o-
rādo, obediendo: quadam huiuscemodi familiaritate pau
latim sensimq; deus innotescit: consequēter & dulcescit:
& sic gustato quàm suauis est dominus, trāsit ad tertium
gradum, ut diligat deum non iam propter se, sed propter
ipm. Sanè in hoc gradu diu statur: & nescio si à quoquā
hominum quartus in hac uita perfecte apprehenditur ut
se scilicet diligat homo tantū propter deum. Asserāt hoc
si qui experti sunt: mihi fateor impossibile uidetur. Erit Mat.25.
autē proculdubio cū introductus fuerit seruus bonus &
fidelis in gaudium domini sui: & inebriatus ab ubertate Psal.35.
domus dei. Quasi enim miro quodammodo oblitus sui:
& à se penitus uelut deficiens, totus pergit in deū: & de-
inceps adhærens ei, unus cum eo spiritus erit. Arbitror 1.Co.6.
hoc sensisse prophetam cum diceret. Introibo in poten- Psal.70.
tias domini, domine memorabor iustitiæ tue solius. Scie-
bat profectò cum introiret in spirituales potētias domi-
ni, exutum se iri ab uniuersis carnis infirmitatib⁹: ut iam
nil de carne haberet cogitare: sed totus in spiritu memo-
raretur iustitiæ domini solius. Tunc pro certo singula
Christi membra dicere poterunt de se quod Paulus aie-
bat de capite. Etsi cognouimus secundum carnem Chri-
stum: sed nunc iam non nouimus. Nemo ibi se cognoscet 2.Co.5.
secundum carnem: quia caro & sanguis regnum dei non
possidebunt. Non quod carnis illi substantia futura non 1.Co.15.
sit: sed quod carnalis omnis necessitudo sit defutura: car-
nisq; amor, amore spiritus absorbendus: & infirme quæ
nunc sunt humanæ affectiones, in diuinas quasdā habeāt
commutari. Tunc sagena charitatis quæ nunc tracta per Mat.13.
hoc mare magnum & spaciosum, ex omni genere piscium
congregare non desinit: cum perducta ad littus fuerit,
malos foras mittens, bonos solummodo retinebit. Siqui-
dem in hac uita ex omni genere piscium intra sinum suæ
latitudinis charitatis rhete cōcludit, ubi se pro tempore
omnibus conformans, omnium in se siue aduersa siue
prospera traijciens, ac sua quodammodo faciens, non
solum gaudere cum gaudentibus, sed & flere cum flenti- Ro.12.
bus consueuit. Sed cum peruenerit ad littus: uelut malos
pisces omne quod triste patitur foras mittens, sola quæ
placere, iucunda esse poterunt retinebit. Nunquid enim
tunc uerbi gratia Paulus aut infirmabitur cum infirmis,
aut uretur cum scandalizatis: ubi scandala & infirmitas 2.Co.11.
procul erunt? Aut certè lugebit eos qui non agent pœ-
nitentiam, ubi certum est nec peccātem fore nec pœnitē-
tem? Absit autem ut uel eos qui ignib⁹ æternis cum dia-
bolo & angelis eius deputandi sunt plangat & defleat
in illa ciuitate quam fluminis impetus lætificat: cuius &
diligit dominus portas super omnia tabernacula Iacob: Psal.45.
quod uidelicet in tabernaculis etsi quando gaudetur de Psal.86.
uictoria, laboratur tamen in pugna, & plerunq; periclita-
tur de uita: in illa autem patria nulla prorsus admittatur
aduersitas siue tristitia: quemadmodum de illa canitur:
Sicut lætantium omnium habitatio in te. Et rursum. Læ- Ibidem.
titia sempiterna erit eis. Deniq; quomodo misericordiæ Esa.61.
recordabitur, ubi memorabitur iustitiæ dei solius? Pro-
inde ubi iam nō erit miseriæ locus, aut misericordiæ tē-
pus, nullus profectò esse poterit miserationis affectus.

Finis sermonis de charitate.

DIVI BERNARDI ABBATIS. ni tractatum de duodecim gradibus humilitatis & superbiæ, Præfatio.

ROgasti me frater Godefride ut ea quæ de gra-
dibus humilitatis corā fratrib⁹ locutus fuerā,
pleniori tibi tractatu dissererē. Cui tuæ peti-
tioni dignæ, ut dignū erat, & uolens satisface-
re, & timens nō posse: euāgelici consilij memor non prius
Luc.14. fateor facere ausus sum: quàm sedens cōputaui, si suffice-
rent sumptus ad perficiendū. Cum aūt charitas hūc foras
misisset timorē quo mihi timebā illud de opere nō con-
summādo: subintrauit alius timor de cōtrario: quo cœpi
timere grauius periculū de gloria si perfecissem, quàm de
ingnominia si defecissem. Vnde inter hunc timorē & cha-
ritatem, uelut in quodam biuio positus, diu hæsitaui cui
uiarū tuto me crederē: metuēs aut loquēdo utiliter de hu
militate, ipse humilis nō inueniri: aut tacēdo hūiliter, in-
utilis fieri. Cūq; neutrā uiā tutā, alterutrā tm̄ mihi tenēdā
esse cōspicerē: elegi poti⁹ tibi (si quē possem) cōicare fru
ctum sermonis: quàm tutari me solū portu silentij: simul
fiduciā habēs si quid fortè quod approbes dixerim, tuis
precibus posse me non superbire: sin autem (quod magis
puto) nil tuo studio dignum effecerim, de nihilo superbi-
re non posse.

Explicit præfatio.

LOCVTVRVS ERGO
de gradib⁹ humilitatis, quos beatus
Benedictus nō numerādos, sed ascē-
dendos pponit: prius ostendo si pos-
sum quo per illos perueniendum sit,
ut audito fructu peruentionis, minus
grauet labor ascensionis. Proponit
itaq; dominus nobis uiæ laborem: laboris mercedē. Ego
Ioan.14 sum (inquit) uia, ueritas, & uita. Viam dicit humilitatem
quæ ducit ad ueritatem. Altera labor: altera fructus labo
ris est. Vnde sciā, inquis, φ ibi de humilitate locutus sit:
cum indeterminate dixerit, ego sum uia? Audi apertius.
Matt.11. Discite à me, quia mitis sum, & hūilis corde. Se ergo ppo
nit humilitatis exemplum, māsuetudinis formam. Si imi-
taris eū: non ambulas in tenebris: sed habebis lumē uitæ
Ioan.8. Quid est lumen uitæ nisi ueritas: quæ illuminans omnem
Ioan.1. uenientem in hunc mundum, ostendit ubi sit uera uita?
Ideo cum dixisset ego sum uia & ueritas: subdidit, & uita.
Ac si diceret. Ego sum uia, quæ ad ueritatem duco. Ego
sum ueritas, quæ uitam promitto. Ego sum uita, quā do.
Hæc est enim, ait, uita æterna: ut cognoscant te uerum
Ioan.17. deum, & quem misisti Iesum Christum. Vel sic quasi tu
dicas. Viam considero, id est humilitatem: fructum desi-
dero, ueritatē. Sed quid si tantus est labor uiæ, ut ad opta
tum lucrum non possim peruenire? Respondet. Ego sum
uia id est uiaticum quo sustenteris in uia. Clamat igitur
errantibus: & uiā ignorantibus: ego sum uia. Dubitanti-
bus & nō credentibus: ego sum ueritas. Iam ascendenti-
bus: ego sum uita. Satis, ut reor, ostensum est ex proposi-
to capitulo euangelij: cognitionem ueritatis, fructū esse
Luc.10. humilitatis. Accipe & aliud. Confiteor tibi pater domine
cæli & terræ: quia abscōdisti hæc: haud dubium quin ue-
ritatis secreta, à sapientibus & prudentibus id est à super-
bis: & reuelasti ea paruulis: hoc est humilibus. Et in hoc
apparet φ ueritas quæ superbis absconditur humilibus
reuelatur. ¶Humilitati uero talis potest esse diffinitio.
Humilitas est uirtus qua homo uerissima sui agnitione
Humili- sibijpsi uilescit. Hæc autē conuenit his qui ascensionib⁹
tatis dif- in corde suo dispositis, de uirtute in uirtutem id est de
finitio. gradu in gradū pficiūt: donec ad culmē humilitatis per-
ueniāt: in quo uelut in Sion. i. in speculatiōe positi, ueri-
tatē pspiciāt. Etenī, inqt, bn̄dictionē dabit legislator: qa
Psal.83. qui dedit legē, dabit & benedictionē: hoc est qui iussit hu
militatē, perducet ad ueritatem. Quis uero est hic legisla
ps.24. tor, nisi dulcis & rectus dn̄s, q legē dedit delinquentibus
in uia. In uia quippe delinquūt qui ueritatē derelinquūt.
Sed nunquid uel sic à dulci dn̄o derelinquunt? Ipsis ergo
dulcis & rectus dn̄s legem dat uiā humilitatis, per quā re-
deant ad agnitionē ueritatis. Dat occasionē recuperande
salutis, qa dulcis est: nō tm̄ absq; disciplina legis: qa rectus
est. Dulcis, quia perire nō patit. Rectus, quia punire non
obliuiscitur. Hanc itaq; legem qua redit ad ueritatē, bea-
tus Benedict⁹ per duodecim gradus disponit: ut sicut per
decē præcepta legis ac geminā circūcisionē (in quo duo-
denarius numer⁹ adimplet) ad Xp̄m uenit: ita his duode Gen.28.
cim gradib⁹ ascēsis, ueritas apprehēdat. Illud quoq; qđ
in scala illa quæ in typo humilitatis Iacob monstrata est,
dn̄s desup innixus apparuit: qd nobis aliud īnuit, nisi φ
in culmine humilitatis cōstituit cognitio ueritatis? Dn̄s
quippe de summitate scalæ pspiciebat sup filios hominū
tanquā ueritas: cuius oculi sicut fallere nolūt, ita falli nō Psal.13.
norūt: ut uideret si est intelligēs aut reqrēs deū. An nō ti- Ecc.24.
bi de alto uidet clamare ac dicere reqrētib⁹ se (nouit enī
qui sunt eius) Trāsite ad me oēs q cōcupiscitis me: & à ge
nerationib⁹ meis implemini? Et illud: Venite ad me q la-
boratis, & onerati estis: & ego uos reficiā. Venite inquit.
Quo? ad me ueritatē. Qua? Per humilitatē. Quo fructu?
Ego uos reficiā. Sed quæ est refectio quā ueritas ascendē
tib⁹ pmittit, peruenientibus reddit? An fortè illa est chari
tas? Ad hāc quippe (ut ait beat⁹ Benedict⁹) ascensis oib⁹
humilitatis gradib⁹ monach⁹ mox pueniet. Verè dulcis Canti.3.
& suauis cibus charitas, q̄ fessos alleuat, debiles roborat,
mœstos lætificat. Iugum deniq; ueritatis facit suaue: & o-
nus leue. Bonus cibus charitas: quæ media in ferculo Sa-
lomonis consistens, diuersarū odore uirtutū uelut diuersi
generis fragrātia pigmētorū, esurietes reficit: iocundat re
ficiētes, Ibi siquidē apponit pax, patiētia, benignitas, lon
ganimitas, gaudiū in spū sancto: & si quæ sunt aliæ uerita
tis seu sapientiæ generationes, apponuntur in illa. Habet
& humilitas ī eodē ferculo suas epulas: panē scilicet dolo Psa.126.
ris, & uinum compūctionis: quas primo ueritas incipiēti-
bus offert: quib⁹ utiq; dicit: Surgite postquā sederitis q Psa.103.
māducatis panem doloris. Habet ibidem cōtemplatio ex Can.5.
adipe frumenti solidū cibū sapientiæ: cū uino quod lætifi Can.3.
cat cor hoīs: ad quæ ueritas perfectos inuitat, dicens: Co-
medite amici mei: & bibite: & inebriamini charissimi. Me
dia, inquit, charitate cōstrauit propter filias Hierusalē: p-
pter imperfectas uidelicet animas: quæ dū adhuc illū soli-
dū cibū min⁹ capere possunt, lacte interim charitatis pro
pane, oleo pro uino nutriendæ sunt. Quæ recte media de-
scribit. qa eius suauitas nec incipiētibus præsto est, prohi
bente timore: nec perfectis satis est, pro abūdantiori cōtē
plationis dulcedine. Hi adhuc à noxijs carnalium delecta
tionū humoribus, timoris amarissima potione purgandi
nondū lactis dulcedinē experiunt: illi iā auulsi à lacte, epu
lari ab introitu gloriæ glorios⁹ delectant: solis medijs. i.
pficientib⁹ ita iam melleas quasdam sorbitiūculas charita
tis expertis, ut illis interim pro sui teneritudine contenti
sint. ¶Prim⁹ ergo cib⁹ est humilitatis, purgatori⁹ cū ama Psal.79.
ritudine: secūdus charitatis, cōsolatori⁹ cū dulcedine: ter
tius contemplationis, solidus cum fortitudine. Heu mihi
dn̄e deus uirtutū quousq; irasceris super orationem serui
tui: cibabis me pane lachrymarū: & potū dabis mihi in la- Psal.67.
chrymis? Quis me inuitabit ad illud uel medium ac dulce Iob.10.
charitatis cōuiuiū: ubi iusti epulantur in conspectu dei, &
delectantur in lætitia: ut iam non loquens in amaritudine Psal.137.
aīæ meæ dicam deo noli me condemnare: sed epulando in
azymis synceritatis & ueritatis: læt⁹ cantē in uijs dn̄i qm̄
magna est gloria dn̄i? Bona tamen uia humilitatis, qua ue
ritas inquiritur, charitas acquirit, generatioēs sapientiæ
participant. Deniq; sicut finis legis Xp̄s: sic perfectio hu
militatis cognitio ueritatis. Christus cū uenit attulit gra Ieco.4.
tiam. Veritas quibus innotuerit: dat charitatem. Innote-
scit autem humilibus: humilibus ergo dat gratiam. Dixi
ut potui, quo fructu hūilitatis grad⁹ ascendi debeāt: dicā
ut potero, quo ordine ad ppositū brauiū ueritatis perdu